

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ

ՀԱՂՈՐԺՔ Ի ԿՈՆԳՐԵՍՍ ՎԵՋԷՓԸՌ ՀԱՅՐԵՊԵՏԻ

Կոնգրակ յանուն վիճ. կոնսիստորիային վրաստանի և Իմերէթի, որով լուծաւ պատկն ամբիխոստակ Կարապետի Գարակեաւուրեան ընդ կնոջ իւրում Արուսեկի, թոյլատրելով վերջնոյս մտանել ի նոր ամուսնութիւն. թ. 364:

— Յանուն Աինոյի ս. Լջմիածնի, ընդ որում յղեցան բողոքք ոմանց Շուշեցւոց զճաւայողաց կոնսիստորիայի տեղւոյն. թ. 382:

— Յանուն Թեմ. Առաջնորդին Արապասականի Սահակ եպիսկոպոսի, որով լուծաւ պատկն Յակովբայ Մ. Ահարոնեան ընդ կնոջ իւրում Թաւլանի, թոյլատրելով վերջնոյս մտանել ի նոր ամուսնութիւն. թ. 385:

— Յանուն Հոգարարձութեան Ներսիսեան Հոգեւոր զպրանոցի, որով պատուիրեցաւ կառուցանել շինութիւնս ի վերայ հին զեանոյն, ուրանօր պարտ էր կառուցանել զնոր շինութիւն զպրանոցին. թ. 391:

— Յանուն Թուժանեան եղբարց յաղագս նպաստելոյ նորոգութեան վանուց. ս. Թադէի Առաքելոյ որ յԱրտաղ (Մակու). թ. 396:

— Յանուն Գեր. Թեմակային Արցախայ Տ. Գրիգոր եպիսկոպոսի, որով պատուիրեցաւ թոյլատրել քահանայից Կուշապատ գեղջ պաշտել զքահանայութիւնս իւրեանց յվերջնական վճիռ ս. Աինոյի. թ. 399:

— Յանուն Գեր. Տ. Յովհաննէս եպս. ի Նիրակունդ, որով հրաւիրեցաւ ի պաշտօն նախագահի վանական կառավարութեան Մ. Աթոռոյ. թ. 430:

— Յանուն Կարապետ քահանայի Սուշուայ քաղաքի, որով լուծաւ պատկն Տիկին Սրբայի Կայնեան ընդ առն նորա Մառուկայ,

զրկելով զվերջինս յիրաւանց վերստին ամուսնութեան. թ. 439:

— Յանուն Ամեն. Պատրիարքի Կ. Պոլսոյ Տ. Մաղաքեայ Արքեպիսկոպոսի, որով յանձնարարեցաւ քննել զբողոքն Յովհաննիսի եղիսեան Մշեցւոյ զկնոջն նորա և յայտնել ի տնօրէնութիւն Վեհ. Հայրապետի. թ. 440:

— Յանուն Վանական Կառավարութեան Մ. Աթոռոյ, որով պատուիրեցաւ յղել ուսանող Ներսէս սարկաւազի երկերիւր (200) ր. ի թոշակ նմին. թ. 452:

— Յանուն Գեր. Տ. Թեմակ. Վրաստանի և Իմերէթի ս. Գէորգ Արքեպս. ի, որով յանձնարարեցաւ միանգամ վախճան տալ խնդրանաց Ներսէս քահ. ի Ղամաղեանց. թ. 463:

— Յանուն Տիկին Եկատերինեայ Նադիրեան, որով յորդորի նուիրել ի սեփական զեանոյն իւրմէ որ ի Դիստուբէ (ի Տիփլիս) տեղի մի վան կառուցման նոր եկեղեցւոյ անդաւոր. թ. 465:

— Յանուն Ամեն. Պատրիարքին Կ. Պոլսոյ, որով լուծաւ պատկն Կ. Պոլսեցի Աերովբայ Ունձեան ընդ կնոջն Ռամեայի, զրկելով զկինն յիրաւանց վերստին ամուսնութեան. թ. 475:

— Յանուն Առաջն. Եւրոպիոյ Գեր. Տ. Գէորգ եպիսկոպոսի, յաղագս արտաքսելոյ զԹադէոս քահանայն ի վիճակէն Եւրոպիոյ վասն խառնարար բնաւորութեան նորա. թ. 477:

— Յանուն Առաջն. Եգիպտոսի Գեր. Տ. Յովսէփ եպս. ի, որով յանձնարարեցաւ վերստին քննել զգործ պատկալուծութեան Պետրոս Հապիպ պէյի ընդ կնոջն և յայտնել Վեհ. Հայրապետի. թ. 478:

— Յանուն Վիճ. Կոնսիստ. Վրաստանի

քաղաքի որ յղեցաւ առ պ. Նահանգապետն Տփիսեաց. թ. 472:

— Օրհնութեան և քաջալերութեան յանուն Հոգաբարձութեան Հիւանդանոցին Ս. Փրկչի ի Կ. Պոլիս. թ. 474:

— Օրհնութեան և զոհունակութեան յանուն պ. Ֆեոդորի Բ. Բալիկանց ի Ռոստով, յաղագս նուիրաբերութեան նորա երկերիս (200) բուրլեաց վասն ֆնասելոց Ախալքալաք դաւառի որ յղեցաւ առ պ. Նահանգապետն Տփիսեաց. թ. 493:

— Օրհնութեան և զոհունակութեան օմանց բարեպաշտից քաղաքացեաց Աղէքսանդրապոլու, որք նպաստեցին նորոգութեան Ս. Նշան եկեղեցւոյ, յորդորմամբ Արժ. Տ. Մարտիրոս ա. քահանայի Տ. Պողոսեան. թ. 612:

— Օրհնութեան և զոհունակութեան յանուն պ. Յակոբայ Բեանդարեան, յաղագս նուիրատուութեան նորա Ս. Նշան եկեղեցւոյն Աղէքսանդրապոլի. թ. 539:

— Օրհնութեան և զոհունակութեան յանուն պ. Աղէքսանդրի Ա. Զարէթեան վասն շինութեան ծախիւք նորա եկեղեցւոյն որ ի Ղազարի. թ. 612:

— Օրհնութեան և զոհունակութեան յանուն Գիւտ ա. Քահանայի Աղանեան, յաղագս յիշատակի քսան և հինգամեայ զբակն և ուսուցչական զործունէութեան նորին. թ. 625:

Պ ա յ Տ Է Ն

Հաւան դտեալ ընդ օրագիրս և համապատասխան կանոնաց մերոյ ա. եկեղեցւոյ և անորդ օրինաց՝ յանձնեմք ի խմբագրութիւն Արարաց ամսագրի Մայր Աթոռոյ ամբողջութեամբ ապագայ յէջն «Արարատ» ի գիտութիւն և ի հրահանգութիւն երեցփոխանաց և ժողովրդեան, Ի 10 Մարտի 1901 ամի.
ՄԿՐՏԻՉ կարողիկոս ամենայն Հայոց

Ըստ հրամանի նորին Ապստեանի Մեծութեան Ինքնակալին ամենայն Ռուսաց ի Վիճակային Առնիստորիայիս լուան՝ զյայտարարութիւն երեցփոխանի ա. Գեորգ եկեղեցւոյ Հայոց Մողնոյ Տփիսեաց իշխան Արախնի Բեհրուդեանց ի 19 Յունուարի տարւոյս թ. 1, յորում գրի՝ «1900 թ. Յուն

նիսի 26-ին № 9 ի պատասխանի Վիճակային Ատենիդ գրութեան ի 12 Յունիսի 1900 թ. № 2606 որ տուած էր . . . «այնպիսի ծախք, որք վերաբերին զգետուց քահանայից, զարդուց և անօթոց, պարս է լինել խորհրդով միարանութեան և թոյլտուութեամբ Հոգևոր իշխանութեան»: Այդ կէտի մասին ես գրել էի յիշեալ յայտարարութեանս մէջ (1900 թ. Յունիսի 26, № 9): Այս կանոնը ինձ համար մեծին է, յարգոյարար խնդրում եմ Ատենիդ ցոյց տալ օրէնքի այն յօդուածը որով թոյլատրուում է երեցփոխաններին այդպէս վարուիլ Ատենիդ յիշած ծախուց դէպքերում: Յօրս Ատենիդ պատասխան չտաւով՝ կրկնում եմ յայտարարութիւնս և խնդրում ցոյց տալ ինձ օրէնքի այն յօդուածը, որով ես վերոյիշեալ դէպքերում պարտաւոր եմ միարանից խորհրդակցութեամբ Ատենիդ թոյլտուութիւն խնդրել: Պարտաւորութիւն եմ համարում Ատենիդ ուշադրութիւնը խնդրել պետական օրինաց XI հատոր I մասն 1225 և 1229 յօդ. վերայ, որով երեցփոխաններին իրաւունք է շնորհուում՝ յիշեալ դէպքերում ըստ իրանց հայեցողութեան վարուիլ, այդանդ չկայ տուած, թէ երեցփոխանը պարտաւոր է միաբանից հետ խորհրդակցել, իսկ եթէ կայ մի այլ յօդուած, որի կատարման վերաբերութեամբ ես զանցառու եմ դռնուել, որպէս երեցփոխան, յարգոյարար խնդրում եմ ցոյց տալ ինձ:

Տեղեկութիւն 1.—Երեցփոխանն ա. Գեորգ եկեղեցւոյ Մողնոյ յանցեալ ամի գնեալ է զշուրջառ մի 130 բուրլոյ ի պէտս միարանի այնր եկեղեցւոյ, Սահակ քահանայի Սահակեանց, առանց խորհրդոյ միարանութեան և առանց կարեւորութեան. իսկ Գրիգոր աւագ քահանայի նորին չէ տուեալ ի վարձ կարելոյ շուրջառի իւրոյ զ12 բուրլիս և յայն սակս ծագեալ է ի միջի նոցա զժառութիւն և բողոքք առ Առնիստորիայս, որ յառաջադրութեան իւրում ի 12 Յունիսի անցեալ 1900 ամի թ. 2606 ի միջի այլոց պատուիրեալ էր երեցփոխանին, թէ զայնոսիկ ծախս, որք վերաբերին զգետուց քահանայից, զարդուց և անօթոց եկեղեցւոյ առնել խորհրդով միարա-

նութեան և թոյլառութեամբ Հոգեոր իշխանութեանս զորմէ և ընդարձակ բացատրեալ է յօրադրի սորին ի 15 Սեպտ. նոյն ամի ըստ գործոյն փոխադարձ բողոքանաց երեսփոխանի և քահանայից զմիմեանց և ի 25 նոյն ամսոյ թ. 4570 հանգամանօրէն յայտնեալ է Սինդի ս. Էջմիածնի 2, ի գործոց Կոնստանդնուպոլսեան Գի Սինդոն ս. Էջմիածնի հրամանօք ի 27 նոյեմբերի 1857 ամի թ. 2331 և յ30 Յունուարի 1850 ամի թ. 95, առեալ է երեցփոխանաց իրաւունս յիւրաքանչիւր նուագի ի տարւոյ, եթէ կարեւորութիւն լիցի նորոգութեան եկեղեցւոյ ի քաղաքս կամ՝ զնկոյ զհարկաւոր իրս ի պէտս նորին՝ առնելոյ զծախս մինչ ցերեսուն բուրխ և ի գիւղորայս մինչ ցտանս բուրխս իսկ եթէ աւելի իցէ քան զայս առաջարկել ի անօրէնութիւն Կոնստանդնուպոլսի և այլն. ի հակառակ դէպս ոճնին տուեկ ի սեպհականութեանց իւրեանց։ Այլ և Սինդոն միւս շրջաբերական հրամանաւ յ3 հոկտեմբերի 1886 ամի թ. 3757 արգելու երեցփոխանաց առանց թոյլառութեան Հոգեոր իշխանութեանս ըստ հաւատարմագրոց կամ համախօսականաց ժողովրդոց, առնել զվեճաբանակ ծախս բաց ի մանր ծախուց նորոգութեանց և կարկատանաց գումարաւ երեսուն բուրջոյ ի հակառակ դէպս գործողութիւն նոցա համարի հակառակ և 2-րդ և 4-րդ պարբ. 985 յօդ. 1010 և 1028 յօդ. ա. մասին ԺԱ. հատ. օրինաց 1857 ամի զօրպիսի հրաման Սինդի Կոնստանդնուպոլսի ժամանակին շրջաբերական հրամանօք ծանուցեալ է համայն երեցփոխանաց վիճակիս. և 3, ի հրահանգի առելոյ ի նախկին Առաջնորդէ վիճակիս յԱրխատակէս եպիսկոպոսէ Սեղրակեան երեցփոխանաց վիճակիս ի 1884 ամի որ կաղմեալ է յառանձին մասնաժողովի յօդ. Ա. բացատրեալ է, զի երեսուն բուրջի ծախքն ըստ հրամանի Սինդի (ի 1857 և 1859 ամն) համարին արտաքոյ սովորական ծախուց եկեղեցւոյ, այն է՝ ոռոճի լուսարարիս ժամկոչի գնոց մոմոց, խնկոյ, ջրոյ և այլն. իսկ ի ծանօթութեան Բ. յօդ. նոյն հրահանգի յայտնեալ է, թէ ըստ 1028 յօդ. օրինաց (այժմ 1229 XI հատ.) երեցփոխանն ստա-

նալով զհաւատարմութեալ ի ժողովրդոց վասն ծանր գործոց և շինութեանց՝ չէ պարտ անմիջապէս սկսանիլ զգործն, այլ պնդու է առնել եկեղեցւոյ իշխանութեան և առնել ի նմանէ զթոյլառութիւն և ապա ձեռնարկել ի գործ. այլապէս պատասխանատու լիցի նա սեպհականութեամբ իւրով։ Սրէնք պետութեան 1896 ամի հատոր XI մասն ա. յօդ. 1111 կառավարութիւն գործոց եկեղեցւոյ Հայոց յանձն լինի ուխտի եկեղեցականաց նորինս ըստ զօրութեան օրինաց և կանոնադրութեան նոյն եկեղեցւոյ. յօդ. 1141 և 1222 ընդհանուր վերատեսչութիւն (назорец) վասն կարգին կառավարութեան գոյից եկեղեցւոյ պատկանի Սինդի Ս. Էջմիածնի։ Յօդ. 1170 և 1222 Առաջնորդք են լիազօր իշխանաւորք վիճակաց իւրեանց և վերահսկողք ի վերայ կարգին կառավարութեան գոյից եկեղեցեաց, որոց գործակցեն Թեմական Ատեանք և են պատասխանատու առաջի Բարձր Հոգեոր և քաղաքական իշխանութեան։ Յօդ. 1177 և 1180. Թեմակոյ Առաջնորդք վերահասու լինին ամբողջութեան գոյից եկեղեցեաց և այլն։ Յօդ. 1188 պարբ. 2, 4, 14 և 15 հոգաւորութիւն զբարեկարգութենէ եկեղեցեաց, կառավարութիւն գոյից նոյին և ամսական ստուգութիւն զրամոց պատկանի Թեմական Ատեանի։ Յօդ. 1213 ամենայն շարժական և անշարժ գոյք իւրաքանչիւր եկեղեցեաց են ընդհանուր սեպհականութիւն եկեղեցւոյ Հայոց։ Յօդ. 1225 մասնաւոր կառավարութիւն ըստացուածոց կախի վերեցփոխանաց յիւրաքանչիւր եկեղեցի։ Յօդ. 1229 վերահասութիւն գոյից, կառավարութիւն եկամտից, երթեկութիւն ի գատարանս, շինութիւն և նորոգութիւն և այլն պատկանի երեցփոխանին, որ ի ծանրակշիւ գործս ունի իրաւունս ստանալ ի ժողովրդոց զհաւատարմութեալ ի որով և գերծնու ի պատասխանատուութենէ առաջի նոցա։ Յօդ. 1232 երեցփոխանն յետ տալոյ զհաշիւ իւր առաջի ընդհանուր ժողովոյ ծխականաց, առաջարկէ զնոյն Կոնստանդնուպոլսի վիճակին։ Կանոնադրութիւն եկեղեցւոյ ըստ 1111 յօդ. վերոյիշեալ օրինաց։ Առաքելական՝ ի չառնուլ զիրս ինչ

քաղաքի որ յղեցաւ առ պ. Նահանգապետն Տփլսեաց. թ. 472:

— Օրհնութեան և քաջակերութեան յանուն Հոգաբարձութեան Հիւանդանոցին Ս. Փրկչի ի Կ. Պոլիս. թ. 474:

— Օրհնութեան և գոհունակութեան յանուն պ. Ֆէոդորի Բ. Բալիկանց ի Ռոստով, յաղագս նուիրարկութեան նորա երկերիւր (200) բուրլեաց վասն ֆլասեւոյց Ախալքալաք գաւառի որ յղեցաւ առ պ. Նահանգապետն Տփլսեաց. թ. 493:

— Օրհնութեան և գոհունակութեան ու մանց բարեպաշտից քաղաքացեաց Աղէքսանդրապոլու որք նպաստեցին նորոգութեան Ս. Նշան եկեղեցւոյ, յորդորմամբ Արժ. Տ. Մարտիրոս ա. քահանայի Տ. Պօղոսեան. թ. 612:

— Օրհնութեան և գոհունակութեան յանուն պ. Յակոբայ Քեանդարեան, յաղագս նուիրատուութեան նորա Ս. Նշան եկեղեցւոյն Աղէքսանդրապոլի. թ. 539:

— Օրհնութեան և գոհունակութեան յանուն պ. Աղէքսանդրի Մ. Զաղէթեան վասն շինութեան ծախիւք նորա եկեղեցւոյն որ ի Դաղախ. թ. 62:

— Օրհնութեան և գոհունակութեան յանուն Գիւտ ա. Քահանայի Աղանեան, յաղագս յիշատակի քսան և հինգամեայ զբական և ուսուցչական գործունէութեան նորին. թ. 625:

Պ ա ղ է ն

Հաւան գտեալ ընդ օրագիրս և համապատասխան կանոնաց մերոյ ս. եկեղեցւոյ և տիրող օրինաց՝ յանձնեմք ի խմբագրութիւն Արարատ ամսագրի Մայր Եթովոյ ամբողջութեամբ տպագրել յէջս «Արարատի» ի գիտութիւն և ի հրահանգութիւն երեցփոխանաց և Ժողովրդեան. Ի 10 Մարտի 1901 ամի.
ՄԿՄՏԻ 2 կարողիկոս ամենայն Հայոց

Ըստ հրամանի նորին Կայսերական Մեծութեան Ինքնակալին ամենայն Ռուսաց ի Վիճակային Կոնսիստորիայիս լուսն՝ զյայտարարութիւն երեցփոխանի ս. Գեորգ եկեղեցւոյ Հայոց Մողնոյ Տփլսեաց իշխան Արսէնի Բեհրուդեանց ի 19 Յունուարի տարւոյս թ. 1, յորում գրի՝ «1900 թ. Յուն

նիսի 26-ին № 9 ի պատասխանի Վիճակային Ատենիդ գրութեան ի 12 Յունիսի 1900 թ. № 2606 որ ասուած էր . . . այնպիսի ծախք, որք վերաբերին զգեստուց քահանայից, զարդուց և անօթոց, պարտ է լինել խորհրդով միարանութեան և թոյլտուութեամբ Հոգևոր իշխանութեան: Այդ կէտի մասին ես գրել էի յիշեալ յայտարարութեանս մէջ (1900 թ. Յունիսի 26, № 9): Այս կանոնը ինձ համար մուծն է, յարգոյաբար խնդրում եմ Ատենիդ ցոյց տալ օրէնքի այն յօդուածը, որով թոյլատրուած է երեցփոխաններին այդպէս վարուիլ Ատենիդ յիշած ծախուց գէպքերում: Յօրս Ատենիդ պատասխան չտալով՝ կրկնում եմ յայտարարութիւնս և խնդրում ցոյց տալ ինձ օրէնքի այն յօդուածը, որով ես վերոյիշեալ գէպքերում պարտուոր եմ միարանից խորհրդակցութեամբ Ատենիդ թոյլտուութիւն խնդրել: Պարտաւորութիւն եմ համարում Ատենիդ ուշադրութիւնը խնդրել պետական օրինաց XI հատոր I մասն 1225 և 1229 յօդ. վերայ, որով երեցփոխաններին իրաւունք է շնորհուում յիշեալ գէպքերում ըստ իրանց հայեցողութեան վարուիլ, այդտեղ չկայ ասուած, թէ երեցփոխանը պարտաւոր է միարանից հետ խորհրդակցել իսկ եթէ կայ մի այլ յօդուած, որի կատարման վերաբերութեամբ ես զանցառու եմ գտնուել, որպէս երեցփոխան, յարգոյաբար խնդրում եմ ցոյց տալ ինձ:

Տեղեկութիւն 1.—Երեցփոխանն ս. Գեորգ եկեղեցւոյ Մողնոյ յանցեալ ամի գնեալ է զուրջառ մի 130 բուրլոյ ի պէտս միարանի այնր եկեղեցւոյ, Սահակ քահանայի Սահակեանց, առանց խորհրդոյ միարանութեան և առանց կարեւորութեան. իսկ Գրիգոր աւագ քահանայի նորին չէ տուեալ ի վարձ կարելոյ շուրջառի իւրոյ զ12 բուրլիս և յայն սակս ծագեալ է ի միջի նոցա զԺառութիւն և բողոքք առ Կոնսիստորիայս, որ յառաջադրութեան իւրում ի 12 Յունիսի անցեալ 1900 ամի թ. 2606 ի միջի այլոց պատուիրեալ էր երեցփոխանին, թէ զայնոսիկ ծախս որք վերաբերին զգեստուց քահանայից, զարդուց և անօթոց եկեղեցւոյ առնել խորհրդով միարա-

նախնական և թոյլառութեամբ Հոգևոր իշխանութեան, զորմէ և ընդարձակ բացատրեալ է յօրագրի սորին ի 15 Սեպտ. նոյն ամի, ըստ զործոյն փոխադարձ բողոքանաց երեսփոխանի և քահանայից զմիմեանց, և ի 25 նոյն ամսոյ թ. 4570 հանգամանօրէն յայտնեալ է Սինոդի ա. Էջմիածնի 2, ի զործոց Աոնսիատորիայիս տեսանի, զի Սինոդն ս Էջմիածնի հրամանօք ի 27 նոյեմբերի 1857 ամի թ. 2337 և յ30 Յունուարի 1850 ամի թ. 95, առեալ է երեցփոխանաց իրաւունս յիւրաքանչիւր նուագի ի տարւոջ, եթէ կարեւորութիւն լիցի նորոգութեան եկեղեցւոյ ի քաղաքս կամ գնեւոյ զհարկաւոր իրս ի պէտս նորին՝ առնելոյ զծախս մինչ ցերեպուն բուրջիս և ի զիւզորայս մինչ ցտանն բուրջիս իսկ եթէ աւելի իցէ քան զայս, առաջարկել ի անօրէնութիւն Աոնսիատորիայի և այլն. ի հակառակ դէպս ո՞նքն տուժել ի սեպհականութեանց իւրեանց: Այլ և Սինոդն միւս շրջաբերական հրամանաւ յ3 հոկտեմբերի 1886 ամի թ. 3757 արգելու երեցփոխանաց առանց թոյլառութեան Հոգևոր իշխանութեան, ըստ հաւատարմագրոց կամ համախօսականաց ժողովրդոյ, առնել զմեծաբանակ ծախս, բաց ի մանր ծախուց նորոգութեանց և կարկատանաց, գումարաւ երեսուն բուրջի, ի հակառակ դէպս զործողութիւն նոցա համարի հակառակ և 2-րդ և 4-րդ պարբ. 985 յօդ. 1010 և 1028 յօդ. ա. մասին ժԱ. հատ. օրինաց 1857 ամի, զորպիսի հրաման Սինոդի Աոնսիատորիայն ի ժամանակին շրջաբերական հրամանօք ծանուցեալ է համայն երեցփոխանաց վիճակիս. և 3, ի հրահանգի տուելոյ ի նախկին Առաջնորդէ վիճակիս յԱրիստակէս եպիսկոպոսէ Սեղբակեան երեցփոխանաց վիճակիս ի 1884 ամի, որ կազմեալ է յառանձին մասնաժողովի յօդ. Ա. բացատրեալ է, զի երեսուն բուրջի ծախքն ըստ հրամանի Սինոդի (ի 1857 և 1859 ամի) համարին արտաքոյ սովորական ծախուց եկեղեցւոյ, այն է՝ ոռոճիկ լուսարարարի, ժամկոչի գնոց մոմոց, խնկոյ, ջրոյ և այլն. իսկ ի ծանօթութեան Բ. յօդ. նոյն հրահանգի յայտնեալ է, թէ ըստ 1028 յօդ. օրինաց (այժմ 1229 XI հատ.) երեցփոխանն ստա-

նալով զհաւատարմութեամբ ի ժողովրդոց վան ծանր գործոց և շինութեանց՝ չէ պարտ անմիջապէս սկանիլ զգործն, այլ պարտ է տալ անդեկութիւն զայսմանէ, Հոգևոր իշխանութեան և առնելով ի նմանէ զթոյլառութիւն և ապա ձեռնարկել ի զործ. այլապէս պատասխանատու լիցի նա սեպհականութեամբ իւրով: Օրէնք պետութեան 1896 ամի հատոր XI մասն ա. յօդ. 1111 կառավարութիւն զործոց եկեղեցւոյ Հայոց յանձն լինի ուխտի եկեղեցականաց նորին, ըստ զօրութեան օրինաց և կանոնադրութեան նոյն եկեղեցւոյ. յօդ. 1141 և 1222 ընդհանուր վերատեսչութիւն (надзоръ) վասն կարգին կառավարութեան գոյից եկեղեցւոյ պատկանի Սինոդի Ս. Էջմիածնի: Յօդ. 1170 և 1222 Առաջնորդք են լիազօր իշխանաւորք վիճակաց իւրեանց և վերահսկողք ի վերայ կարգին կառավարութեան գոյից եկեղեցեաց, որոց գործակցեն Թեմական Ատեանք և են պատասխանատու առաջի Բարձր Հոգևոր և քաղաքական իշխանութեան: Յօդ. 1177 և 1180. Թիմակալ Առաջնորդք վերահասու լինին ամբողջութեան գոյից եկեղեցեաց և այլն: Յօդ. 1188 պարբ. 2, 4, 14 և 15 հոգատարութիւն զբարեկարգութենէ եկեղեցեաց, կառավարութիւն գոյից նոյին և ամսական ոտուգութիւն զբամոց պատկանի Թեմական Ատեանի: Յօդ. 1213 ամենայն շարժական և անշարժ գոյք իւրաքանչիւր եկեղեցեաց են ընդհանուր սեպհականութիւն եկեղեցւոյ Հայոց: Յօդ. 1225 մասնաւոր կառավարութիւն ըստացուածոց կախի զերեցփոխանաց յիւրաքանչիւր եկեղեցի: Յօդ. 1229 վերահասութիւն գոյից, կառավարութիւն եկամտից, երթեկեկութիւն ի դատարանս, շինութիւն և նորոգութիւն և այլն պատկանի երեցփոխանին, որ ի ծանրակշիռ գործս ունի իրաւունս ստանալ ի ժողովրդոց զհաւատարմութեամբ, որով և զերծնու ի պատասխանատուութենէ առաջի նոցա: Յօդ. 1232 երեցփոխանն յետ տալոյ զհաշիւ իւր առաջի ընդհանուր ժողովոյ ծխականաց, առաջարկէ զնոյն Աոնսիատորիայի վիճակին: Կանոնադրութիւն եկեղեցւոյ ըստ 1111 յօդ. վերոյիշեալ օրինաց: Առաքելական՝ Ի չառնուել զիրս ինչ

յեկեղեցւոյ՝ բայց կամօք և միաբանութեամբ ամենեցուն արասցեն, զոր ինչ կամինն՝ զի մի՛ տրտմութիւն և հերձուածք լիցին ի միջի իւրեանց: $\frac{1}{12}$ Ամենայն եկեղեցական իրաց եպիսկոպոսն կայցի հոգ, և վարեցէ զնոսա իբրեւ յԱստուծոյ հայեցեալ և այլն: $\frac{3}{10}$ Հրամայեմք եպիսկոպոսին իշխանութիւն ունել եկեղեցական իրաց, քանզի եթէ զպատուական հոգիս մարդկան նմա հաւատաց և այլն: Նիկիոյ ժողով $\frac{5}{12}$ վասն ընչից՝ որ անուանեալ է եկեղեցւոյ, զինչ և իցէ, թէ՛ զիւզ, թէ՛ մարդ և կամ այլ ինչ, մինչև եպիսկոպոս լեալ էր ի տեղւոյն՝ երիցունք վաճառեցեն, իշխան լիցի անդրէն ի նոյն պահանջել, կամ առնուլ զզինն և այլն: Անտիոքայ ժողով $\frac{8}{10}$ և $\frac{3}{10}$ եկեղեցւոյ ինչս եկեղեցւոյ արժան է պահել ամենեցուն փութութեամբ, բայց առնելով բարւօք բաշխել արժան է կամօք և իշխանութեամբ եպիսկոպոսի ում և ի ժողովրդեան . . . հանդերձ կամօք երիցանց և սարկաւազաց, զի նոքա զիտակ իցեն և ոչ անգէտ և այլն: Նիկիոյ ժողով ՅԳ. պարտ և արժան է զգիտութիւն ամենայն եկեղեցական իրաց ունել եպիսկոպոսին և երիցանց և ն: Ս. Սահակայ Հայրապետի (Պարթևի) $\frac{9}{10}$, $\frac{2}{10}$, $\frac{2}{10}$, $\frac{2}{10}$, ողաւ ողբ և այլն, որովք ընդարձակ բացատրէ զիրաւունս եպիսկոպոսի ի վերայ ընչից եկեղեցւոյ: Ըստ դատաստանագրոյ Գօշ Մխիթարայ, հիմնելոյ ի վերայ եկեղեցական կանոնաց, յօդ. խ. խա. և խբ. բացատրի թէ եպիսկոպոսն ունի իշխանութիւն ի վերայ եկեղեցական իրաց և իշխանութեամբ իւրով տայ կարօտելոց և ում կամիցի, ի ձեռն երիցանց և սարկաւազաց, ունիլ խնամակալութիւն եկեղեցւոյ և այլն: Ժողով Դըւնոյ յօդ. ԺԵ. սպառք եկեղեցւոյ ի ձեռն երիցանց լիցին: — Հրամայեցին. Ապաքէն ի յառաջ բերելոց աստի օրինաց պետութեան, եկեղեցական կանոնաց և ի հրամանաց Սինօդի պարզապէս տեսանին նախ՝ զի Առաջնորդ վիճակին, որում գործակից է Կոնստանտնուպոլսի ունի զլիազօր իշխանութիւն ի վերայ ընչից և գոյից եկեղեցւոյ, որոց և իշխանութեամբ պարտ է տնօրինել զայնս, այլապէս համարին հաւատակ օրինաց: Երկրորդ՝ ըստ մտաց 2, 4, 14 և 15 պարբ. 1188 յօդ. Կոնստանտնուպոլսի

ներկայանայ որպէս ընդհանուր հոգատար բարեկարգութեան եկեղեցեաց թեմին և կառավարիչ գոյից և կալուածոց նոցին. իսկ երեցփոխանն ըստ 1225 և 1232 յօդ. ներկայանայ որպէս մասնաւոր կառավարիչ և ստորադրեալ Ատենիս, որ պարտ է կատարել զպարտիս պաշտօնին ըստ հրահանգաց և ցուցմանց ընդհանուր հոգատարի և կառավարչի գոյից (կոնստանտնուպոլսի), որք հարկաւ հիմնեալ են ի վերայ օրինաց: Երրորդ՝ եթէ ի հնուքս եպիսկոպոսն իշխանութեամբ իւրով կարգադրէր զինչս եկեղեցւոյ, զիտութեամբ երիցանց և ի ձեռս նոցա կատարէր զհոգարարութիւն նոցին (տնտեսութիւն), որչափ առաւել ևս աշխարհական երեցփոխանին, որ փոխանակ երիցու հոգայ զտնտեսութիւն եկեղեցւոյ՝ պարտ է զիտութեամբ նոցա և խորհրդով առնել, մանաւանդ վասն զգիտուց և անօթոց, որք պատրաստին ի պէտս նոցա, և այնչափ բնական է այդ, առ որ ոչ իսկ գոյ հարկ ունեւելոյ զորոշ օրէնս, կամ ցուցմանց զայն ըստ պահանջանաց երեցփոխանի ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Մողնոյ Տփլեաց, որ պարտ էր յամենայն տարակուսելի դէպս բաւական լինել հրահանգօք և ցուցմամբ Ատենիս, որք ըստ 1111 յօդ. ա. մ. Մի հատ, օրինաց 1896 ամի հիմնեալ են ի վերայ կանոնաց եկեղեցւոյ և նախնաւանդ սովորութեան, առանց յարուցանելոյ զայնպիսի պահանջս. զիտելով միանգամայն, զի երեցփոխանն որչափ յայտնապէս, խորհրդով և թոյլտուութեամբ իշխանութեան կատարեցէ զտնտեսութիւն եկեղեցւոյ, այնչափ օգտակար համարեսցի այն: Զորրորդ՝ ոմանք յերեցփոխանաց սիրեն յաճախակի յիշել զ1229 յօդ. կարծելով, զի առնելով ի ժողովրդոց զթուղթ ինչ, յայնմ հետէ ազատ են գործադրել զգոյս և զգրամս եկեղեցւոյ որպէս և զիարդ կամիցին, ըստ հայեցողութեան իւրեանց, առանց թոյլտուութեան Հոգեւոր իշխանութեան, որ միանգամայն հակասութիւն համարի վերոյիշեալ բազմաթիւ յօդ. օրինաց և նախնի եկեղեցական կանոնաց և աւանդութեանց, վասն զի եթէ ընդհանուր հոգատարութիւն և կառավարութիւն գոյից եկեղեցւոյ տուեալ է Հոգեւոր իշխանութեան, ապա ուրեմն կարի անբնա-

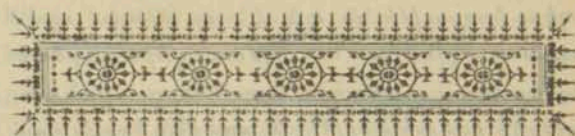
կան լիցի ի միում հաստատութեան կամ ի ասն լինել երկու իշխանութեան, չհայեցեալ զի թէ Սինոդն ս. Եջմիածնի շրջարեւական հրամանաք իւրովք և թէ նախկին առաջնորդ Արիստակէս եպիսկոպոսն հանգերձ յանձնաժողովով ի հրահանգի երեցփոխանաց ի 1884 ամիս պարզեալ են զմիսս այնր յօդուածոյ, ասելով թէ յետ ասնոյ ի ժողովրդոց զժուղթ համախօսական, կամ հաւատարմագիր, պարտին ինդրել նաև զթոյլառութիւն Հոգեւոր իշխանութեան, վասն զի ինքնին բացայայտ է, թէ ժողովուրդն այնու ոչ ապա երեցփոխանին իրաւունս բացարձակ իշխանութեան ի վերայ գոյլց եկեղեցւոյ, զորմէ ոչինչ դոյ ի նմին յօդ. կամ անտես առնելոյ զՀոգեւոր իշխանութիւնն, այլ միայն զբաւոր վտահութիւն առ երեցփոխանն ի ծանրակշիւ գործս, և այն ըստ ինդրոյ վերջնոյն իրեւ ընտրելոյ ի նոցունց, ուստի և զայսչափ բաւական համարիլ ի փարատումն տարակուսանաց յիշեալ երեցփոխանաց. նոյնպէս և երեցփոխանին Մոդնոյ ս. Ղեորդ եկեղեցւոյ առ յայտարարութիւն իւր ի 29 Յունուարի տարւոյս թ. 1, հրաւիրելով զնոսա զամենեւին առ ճիշտ և անթերի կատարումն պարտաց պաշտօնի իւրեանց ըստ հրահանգաց և ցուցմանց Ատենիս, որք հիմնեալ են ի վերայ օրինաց, կանոնաց և աւանդութեանց եկեղեցւոյ, ևս և ի վերայ հրամանաց Սինոդի զիտելով միանգամայն, զի զսովորական ծախս ի տարւոյ և զայլ պատահական պէտս նորոգութեան, կարկատանաց և այլոց իրաց եկեղեցւոյ՝ ի քաղաքս մինչ ցերեանուն բուրլիս յիւրաքանչիւր նուագի և ի գիւղս մինչ ցտան բուրլիս, հոգալ զիտութեամբ և խորհրդով քահանայից. իսկ եթէ աւելի իցէ քան զայս՝ ինդրել զանօրէնութիւն սորին. զի զի՞նչ վրնաս իցէ, եթէ գործողութիւն երեցփոխանի յայտնի լիցի ամենեցուն թէ քահանայից, թէ ժողովրդեան և թէ Հոգեւոր իշխանութեան իւրեանց: Հինդերորդ՝ զայսմ անօրէնութենէ շրջարեւական հրամանաք ապա զիտել համայն երեցփոխանաց եկեղեցեաց վիճակիս ի կրկին յիշողութիւն նոցա զնախկին հրամանաց սորին, թէ տուելոց ուղղակի յԱտենէս և թէ հիմնելոց ի վերայ հրամանաց

Սինոդի ս. Եջմիածնի, ըստ այսմ զի մի մեծացմամբ, կամ զանցառութեամբ այնոցիկ անկանիցին ընդ պատասխանատուութեամբ, և զայնոսիկ հրամանս առաքել առ նոսա ի ձեռն Հոգեւոր կառավարութեանց և գործակալաց:

Ի բնագրին ստորագրեալ են՝ ասեւնապետ Կանխատորիայի Ղեորդ արքեպիսկոպոս. Անդամք՝ Բաղրատ վարդապետ Գարրիէլ քահանայ Տէր Գարրիէլեանց և Զաքարիա քահանայ Զարդեղեանց. ասեւնապետ Յ. Տէր-Եսայեանց:

5 Մարտի 1901 ամի

Հ. Բ. Ե. Բ. Ե. Բ. Անդամ Կանխատորիայի՝
Բագրատ վրդ. Գեորգ Թաւաքալեան
Ա. Բ. Ե. Բ. Ե. Բ. Յ. Տէր-Եսայեան

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ԻԾԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Կուգէի լինել հայ աստուածաբան,
«Նոր վերադարձած արտասոսմանից.
«Յոյց տալ խեղճ ազգիս դրախտի ճամբան,
«Ապառել նրբան թաղում մեղքերից» ...
«Շատերի նման, և ինձ Մայր Աթոռ.
«Կըտար, անկասկած, պաշտօն փառաւոր ...
Ա. ՄԱՍՆԵԱՆ

Մեր ականջները վաղուց են լեցունել աստուածաբանների հասցէին ուղղուած սրամտութիւններով. բայց վերելի տողերը, որ մտօրերս լոյս տեսած մի գրքոյի մէջ* կարգացնէք պատահաբար, կարծես անակրնիւ էին մեզ համար և աւանձին կերպով վիշտ պատճառեցին. նորութիւն նրանց մէջ, ի հարկէ, չկայ, ոչ էլ իրենց բանաստեղծական նրբութեամբն են աչքի ընկնում. այնուամենայնիւ բանաստեղծութիւն են համարուում և

* Քրիստոնեական Մոսկուա 1901: